

A katolikus egyházi elit a századfordulón

A 19-20. századforduló magyarországi latin szertartású római katolikus¹ egyházi elitjének terjedelmét az 1900-as metszetben vizsgáljuk. Az egyházi elit meghatározásánál abból a közismert tényből kell kiindulni, hogy a katolikus egyházban élesen elkülönülnek a laikus hívők és a klerikusok. Ez utóbbiba kerülés kritériuma a szentelés, amely valamely egyházmegye címére történik. A férfi szerzetesek esetében a szenteléssel egyidejűleg tett ünnepélyes fogadalom jelenti a teljes jogú rendtaggá válást. (A női szerzetesek, az apácák csak fogadalmat tehetnek, klerikussá nem szentelhetők.) A iurisdictionalisan felülről lefelé építkező hierarchiában elfoglalt helyet – amely nagyjából megfelel az elitben elfoglalt helynek is – az ordó elnyerése jelöli ki. Az elitbe soroltak ordója a főkegyúrtól (az apostoli magyar királytól) és a pápától, illetve alacsonyabb szinten a megyés főpásztortól ered.

1900-ban 161 katolikus egyházi elítképző pozíciót állapítottunk meg, amelyeket bizonyos átfedésekkel 105 fő töltött be. Ebből 14 szerzetes pozíció (is), amelyet 12 szerzetes birtokolt. 54+2 személy két pozíciójánál fogva is része volt az elitnek. Ugyanekkor Magyarországon (Horvátország nélkül) 6.641 világi pap és 2.211 szerzetes pap működött, összesen 8.852 klerikus. Ez azt jelenti, hogy az összes felszentelt pap közül 1,6% sorolható az elitbe.

Az elítképző pozíciók megoszlása:

Egyházkormányzati pozíciók: *Ordinariusok*: 3 érsek + 15 megyéspüspök, összesen = 18 egyházfő. *Javadalmas szerzetesrendek főnökei*: pannonhalmi bencés főapát, két jászói premontrei prépost,² a csornai premontrei prépost és a zirci ciszterci apát, összesen: 5 fő. *Egyéb jogcímen*: 5 fő (4 címzetes püspök illetve választott püspök, egy miniszteri osztályfőnök).³ *Nagyprépost*: 18 fő. Egyéb egyházi funkció (az esztergomi főegyházmegye nagyszombati és pozsonyi prépostja, továbbá az aula kanonok tagjai közül): 7 fő. *Coadiutor címzetes (felszentelt) püspök*: 5 fő.⁴ *Általános püspöki helynök*: 8 fő (5 címzetes püspök és 3 kanonok).⁵ *Címzetes püspök*:⁶ 12 fő. *Választott püspök*:⁷ 15 fő. Összesen: 95 fő.

¹ Vizsgálódásunkat nem terjesztjük ki a keleti szertartású (görög katolikus vagy unitus) egyházzsrezre, illetve a magyarországitól elkülönülve működő horvát katolikus egyházra (a zágrábi érseki tartományra) sem.

² Ugyanis 1900-ban elhunyt Benedek Ferenc prépost, és még ebben az évben helyére került Takács Menyhért prépost.

³ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium I. (katolikus) ügyosztályának élén rendszeren egy esztergomi kanonok állt.

⁴ A coadiutor: segédpüspök (episcopus auxiliarius) a megyéspüspök segítésére kinevezett püspök. Lehet utódlási jog nélküli vagy utódlási joggal (cum iure successionis).

⁵ A vicarius generalis a megyéspüspök állandó, rendes helyettese az egyházmegye kormányzásában. Lehet címzetes, választott püspök vagy kanonok is.

⁶ Episcopus titularis, valamely megszűnt egyházmegye címére (in partibus infidelium) a pápa által kinevezett, felszentelt püspök.

Tudományos elit-pozíciók: MTA tagja: 16 fő. Nyilvános rendes egyetemi tanár: 16 (14 a budapesti teológiai karon, 2 a bölcsészkaron). Összesen: 32.

A politikai elitből: Főrendiház tagja: 22 fő (18 ordinarius, a pannonhalmi bencés főapát, az aurániai perjel, a tinnini címzetes püspök és a nándorfehérvári címzetes püspök).

Képviselőház tagja: 30 fő

Valamennyi összesen: 161 fő

Az elitbe sorolt szerzetesek: Bencés: 3 fő (a főapát, egy MTA-tag, egy egyetemi tanár). Premontrei: 5 fő (2 jászói prépost, a csornai prépost, egy egyetemi tanár, egy MTA-tag). Ciszterci: 3 fő (a zirci apát, egy MTA-tag, egy országgyűlési képviselő). Piarista: 1 fő (MTA-tag). Összesen: 12 fő.

A bencés szerzetesek közé is sorolt Vaszary Kolos hercegprímás és Kohl Medárd címzetes püspök, akik kinevezésük előtt bencés szerzetesek voltak, és a rend tagjai maradtak.

A katolikus egyházi elitbe kerülés előfeltétele a szentelés, amely átlag 24 éves korban történt. Az elit fele 1830-1850 között született. Az elitpozícióba kerülés jellemző életkora 55-65 év közé tehető, a legfiatalabb 35, a legidősebb 85 éves korában érte ezt el. A magas életkorúak többsége a nagyprépostok közé tartozott, ami annak tudható be, hogy a káptalanban az előmenetel „kihalásos” alapon történt, s így a nagypréposti méltóságot csak a magas életkort megelőzők érthették el. A 40-50 évesek többsége az országgyűlési képviselőiséget viselő plébánosok, esperesek közül került ki, akik közül csak kevesen futottak be egyházi karriert. (A képviselői mandátumuk megszűntével legtöbben ki is kerültek az elitből.)

A születési helyet illetően megállapítható, hogy az elit 80%-a kisvárosban vagy falun született, a fővárosban (Budapesten, korábban Pesten, Budán vagy Óbudán) mindössze 6 fő. A városok közül Szeged 4, Esztergom 3, Vác 2, Sopron 2, Temesvár ugyancsak 2 szülötte lett az elit tagja. A születések vármegyék szerinti megoszlása a következő volt: Nyitra 6, Pozsony 5, Sopron, Vas, Zemplén és Bács-Bodrog 4-4 fővel szerepel. (Hárman nem Magyarországon születtek.) Régióként a Dunántúlról 32, a Felvidékről 23, a Délvidékről 19 elit-tag származott. Ehhez képest a felső megyékből 9, Erdélyből csak 7). A katolikus egyházi elitnek több mint a fele a jelentős katolikus többségű Dunántúlon és a Felvidéken (ezeknek is inkább a nyugati részén) született. Ezzel kapcsolatos az is, hogy közöttük igen jelentős számban voltak német és szlovák nemzetiségűek.

A katolikus egyházi elit származását csak hozzávetőlegesen tudjuk rekonstruálni. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy a katolikus egyházi rendbe lépő, felszentelt férfiú függetlenül származásától, anyagi helyzetétől, nemzetiségétől a többi klerikussal minőségileg egyenlő lett. Az egyházon belül bármely pozíció elérhető lett és volt számára. Grófból épp úgy lehetett plébános, mint szlovák parasztyerekből hercegprímás. Előmenetele inkább tehetségétől,

⁷ Választott püspök: a magyar király által a Szent Korona országaiban egykor létezett püspökség címére kinevezett, de püspökké nem szentelt klerikus.

ambícióitól és kapcsolatteremtő készségétől függött.

A legtöbben, 39 fő közelebbről meg nem határozott „*polgári családból*” származott, ami alatt elsősorban a kispolgárságot, alkalmazottakat kell keresnünk. A polgári kategóriához sorolható összesen 39 fő, tehát az elitnek majdnem a fele innen származott. A másik ugyancsak tág kategória a „*nemesi család*”, ahova 20 fő tartozott. Ide számíthatjuk. A 8 földbirtokost, a 6 arisztokratát is, összesen 34 fő, az elit majd másik fele. A középréteghez sorolható az 5 tisztviselő-közalkalmazott, a 6 értelmiségi és a két katonatiszti család. (Összesen 13 fő.) Az elit származása szerint tehát sokkal inkább sorolható a kispolgári, középosztályi csoportokba, semmint a nagybirtokos vagy nagypolgári rétegekhez. Az is tény viszont, hogy kétkezi iparos vagy földműves alulreprezentált, a konkrétan is megjelölt 5 iparos és két bizonyos megszorításokkal a 2 földműves (egy birtokos paraszt és egy juhász) család. A közhiedelemmel szemben már ekkor sem jellemző a katolikus egyházi elite az arisztokrata származás. A 4 gróf (Csáky, Dessewffy és Mailáth püspök, Széchenyi Miklós későbbi püspök, de ekkor még kanonok) mellett két báró (Hornig veszprémi püspök, a későbbi bíboros, és Horeczky Ferenc választott püspök, pozsonyi prépost) csak a 105 elitbeli személy között ordinarius kategóriában, a püspökök között jelentett komolyabb súlyt.

Az elit-tagok ritkán jelölték meg nem-magyar nemzetiségüket. 15 német, 3 szlovák, 2 horvát mellett volt egy örmény, egy olasz és egy francia is. Valójában ennél több német, és főleg több szlovák (elmagyarosodott szlovák) származású volt közöttük, amire nevük (amit sokan magyarosítottak is) utal. A polgári származásúak között több a nemzetiségi, a nemesi családok között viszont szinte kizárólag magyarok találhatók.

A katolikus egyházi elit tagjai kivétel nélkül rendelkeztek felsőfokú (főiskolai vagy egyetemi) teológiai végzettséggel, hiszen ez előfeltétele a pappá szentelésüknek.⁸ Az alacsonyabb szintűnek számító egyházmegyei teológiai főiskolákon 25-en végeztek. (Esztergomban 5, Kalocsán és Temesváron 3-3 fő), amihez hozzá kell számítanunk a 12 szerzetest, akik rendjük teológiai főiskoláján tanultak. (Összesen 37 személy.) Magyarországon egyetemi teológiai diplomát a budapesti tudományegyetem teológiai karán szereztek a Központi Papnevelő Intézet (másként Központi Szeminárium) növendékei, szám szerint 26-an. Az elit többsége magasabb szintű teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen, a Pázmáneum növendékeként végezte, 31 fő. A posztgraduális tanulmányokat folytatók ugyancsak a bécsi Augustineum tagjai voltak, összesen 21-en. (Mind-

⁸ A magyar katolikus klérus teológiai végzettségének adattárát közli BERZEVICZY Klára: *A magyar katolikus klérus elitjének képzése 1855-1918. A Hittudományi Kar hallgatói. Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből.* Budapest, 2000. 21. A kötet a latin és görög szertartásúakat egyaránt tartalmazza. A budapesti tudományegyetemen 1855-1918 között végeztek közül az elitbe sorol 11 latin szertartású megyéspüspököt (érsekekkel együtt) és 9 görög katolikus ordinariust. Rajtuk kívül az elithez számítja az egyházmegyei helynököket (3 főt) és 4 szerzetesrendi előjárót. AZ általa tárgyalt korszakban a kar 1931 végzett teológus hallgatóját sorolja fel. A születés dátuma, helye és az illető nemzetiségi, tanulmányi ideje pontosan nyomon követhető, ám a származás megjelölése igencsak esetleges.

ként bécsi intézmény az esztergomi érsek joghatósága alá tartozott.) A bécsi Theresianumban egy, az innsbrucki egyetemen két magyar pap folytatta tanulmányait. A római Gregoriana pápai egyetemen egy magyar kispap (Prohászka Ottokár) a Collegium Germanico-Hungaricum növendékeként tanult és doktorált. Külföldön összesen 56, ebből 55 Ausztriában, ott pedig 53-ban Bécsben. (Lásd a mellékelt összefoglaló táblázatot).

Az elit magasabb szintjein állók általában a Pázmáneum növendékei voltak, a doktorátust szerzők pedig az Augustineumban dolgoztak. Az így megszerzett teológiai és általános műveltég szinte teljes egészében a német kultúrkörhöz tartozó volt. Azok a klerikusok, akik professzorok, akadémikusok lettek, általában bölcsészeti diplomát is szereztek (főként a szerzetesek). A budapesti egyetemen 9, a kolozsvárin egy elit-tag kapott ilyen képesítést. Az egyetemi diplomákkal rendelkezők többsége doktorátust is szerzett: Teológiai doktor - 34 fő, bölcsészdoktor - 11 fő, kánonjogi doktor - 2 fő, tiszteletbeli (dísz)doktor - 8 fő. Összesen tehát $47 + 8 = 55$ doktor. (24-en Budapesten, 23-an Bécsben, egy-egy személy Kolozsvárott, egy Innsbruckban és egy Rómában doktorált.)

Intézmény neve	Növendékek száma
Teológiai főiskola	37 növendék
Központi Papnevelő Intézet (Budapest)	26 növendék
Pázmáneum (Bécs)	31 növendék
Augustineum (Bécs)	21 növendék
Theresianum (Bécs)	1 növendék
Innsbrucki egyetem	2 növendék
Collegium Germanico-Hungaricum	1 növendék
Összesen	82 növendék
Mindösszesen	118 növendék (egy személy több helyen is tanulhatott)

Az elit-tagok jelentős része rendszeres tudományos munkát végzett, publikált. Szakterületenként: Történelem, egyháztörténet - 13 fő, teológia - 10 fő, művészettörténet - 5 fő, egyházi irodalom - 5 fő, klasszika-filológia - 3 fő, pedagógia - 2 fő, etika - 1 fő, Zenetörténet - 1 fő, kánonjog - 3 fő, régészet - 3 fő, természettudományok - 3 fő. Ez összesen 145 fő (egy-egy személy több tudományágat is művelt).

Az elit egyházmegyénkénti eloszlása közelről sem volt egyenletes. A 93 világi pap közül 29-et az esztergomi főegyházmegyébe kardináltak. 9-et Eger és Csanád, 7-et Kalocsa, 6-ot Győr és Nagyvárad. A többi egyházmegyéből 2-3 klerikus került az elitbe. Meglepő módon Pécsről, Gyulafehérvárról vagy Besztercebányáról csak egy-egy, Vácról vagy Kassáról is csupán 2-2 személy. Az elit harmadát az esztergomi főegyházmegye adta, ami nem elsősorban annak területi nagyságával és hívei nagy számával kapcsolatos, hanem inkább a primási aula, az esztergomi székesfőkáptalan meghatározó egyház-kormányzati szerepével. A 12 szerzetest a rendjükben szentelték és itt tettek ünnepélyes fogadalmat.

A katolikus egyházi elit elsődleges elitképző kritériuma a hierarchiában elfoglalt hely. Ez a funkcionális elit egyházkormányzati, iurisdictionalis kritériumokra

épült és működött.⁹ Az ordinariusok (a megyés főpásztorok, érsekek és püspökök) mellett az egyházkormányzatban fontos szerepet játszottak a segédpüspökök és az általános püspöki helynökök. A magyar egyház kormányzatában különös szerepe volt Esztergomnak, a prímási aulának. Ezért az elitbe soroltuk az esztergomi, a nagyszombati és a budapesti általános érseki helynököket, az esztergomi érsek segédpüspökét (vagy segédpüspökeit), és a prímási iroda igazgatóját, a cancellariust.¹⁰ Az elitbe soroltuk a székeskáptalanok élén álló nagyprépostokat (praepositus maior), akik közül többen címzetes vagy választott püspökök voltak. A káptalannak nincs egyházkormányzati joghatósága, csak vakancia idején választ káptalani helynököt.¹¹ Am a káptalan mint jelentős vagyonnal¹² rendelkező tudós papok együttese a főpásztor segítője, tekintélyének emelője, a tudományok és a kultúra nem egyszer bőkezű mecénáskénti ápolója fontos szerepet kapott.

A katolikus egyházi elit szinte minden tagja valamely más elitbe is besorolható volt. A politikai elitbe tartozók közül a katolikus egyházi elitbe soroltuk a főrendiházban a törvény alapján hivataluk idejére helyet kapó megyéspüspököket, szám szerint 18 főt. Ugyanígy kapott hivatalból tagságot a pannonhalmi bencés főapát, az aurániai perjel, a tinnini címzetes püspök és a nándorfehérvári címzetes püspök, összesen tehát 22 fő. Ők valamennyien egyházi tisztüknél fogva is ab ovo az egyházi elit tagjai voltak.

Az országgyűlési képviselők között az 1896-1901-es ciklusban 12 katolikus pap volt. Közülük 7 plébános, 2 kanonok, 2 lelkész-hitoktató és egy szerzetes. Az elit alsó kategóriájának mondható képviselők a két kanonok kivételével az alsópap-sághoz számítottak. Közülük egyházi karriert jóformán senki nem futott be, de akiből mégis püspök lett, akkor már nem vállalt képviselőiséget. Politikai téren is csak néhányan jutottak magasabb pozícióba (elsősorban a Katolikus Néppártban vagy más szervezetekben). Pártállás szerinti megoszlásuk: 6 pap képviselő a Katolikus Néppárt, 2 a Szabadelvű Párt, 2 a Nemzeti Párt, egy az Ugron-párt tagja volt, míg egy pap képviselő pártonkívüli volt.

A végrehajtó hatalomban egyetlen pozíció volt hagyományosan katolikus klerikusú: a VKM I. (katolikus) ügyosztályának élén osztályfőnökként miniszteri tanácsosi rangban rendszeren esztergomi kanonok, ritkán más egyházme-gyébe tartozó kanonok állt.¹³

⁹ A püspököt a magyar közjog szerint a főkegyúr nevezte ki (nominatio), a pápa ezt ünnepélyesen megerősítette (preconizálta), az erről kiadott bullát a kinevezett bemutatta a székeskáptalannak, amely hivatalába beiktatta (installatio), majd a püspöktársak püspökké szenteltek (consecratio), végül elfoglalta székét a székesegyházban (intronisatio). A király kezébe tett eskü után adta át neki a kormány a javadalmat. A kánonok szerint viszont a király csak jelölhet a stallumra (praesentatio), a kinevezés joga teljes egészében a pápáé.

¹⁰ Az irodaigazgató rendszeren kanonok, aki fiatalabb korában az érsek titkára vagy oldalkanonkja volt, majd hivatali ideje után általában püspöki stallummal jutalmazták.

¹¹ Ekkor ügyvivőként kormányozza az egyházmegyét.

¹² A nagyjavadalmasok között a nagyváradi püspök (187. 000 kh.) után a második leggazdagabb az egri székesfőkáptalan volt 116.000 kat. holddal.

¹³ Miniszter vagy államtitkár nem volt klerikus. A m. kir. honvédségnek ekkor nem volt tábori ordinarius. A Monarchia szentszéki nagykövetségén esetenként magyar pap volt a kánonjogi tanácsos.

A gazdasági elitbe is azokat a katolikus klerikusokat sorolhatjuk, akik legalább 1.000 kat. hold vagy annál nagyobb javadalommal rendelkeztek. A nagyjavadalmas a javadalomnak nem birtokosa, hanem annak kezelője és jövedelmének élvezője, illetve annak elosztója volt.¹⁴ Ide sorolható valamennyi megyéspüspök, javadalmas szerzetesrendi előljáró és nagyprépost.¹⁵ Az elit tagok más vagyonáról (bankbetétjeiről, részvényeiről, ingóságaikról) nem rendelkezünk mérvadó forrásokkal.

A tudományos-kulturális elitből azokat a klerikusokat soroltuk az egyházi elitbe is, akik az MTA tagjai voltak, vagy nyilvános rendes egyetemi tanárként tanítottak. 16 személy volt az MTA tagja, közülük többen püspökként is az egyházi elitbe tartoztak. A budapesti m. kir. tudományegyetem teológiai karának 14, bölcsészkarának 2 professzora az egyházi elit tagja. Az elitbe kerülés ezen útján kritérium a doktori cím megszerzése, az egyetem, leginkább külföldi intézmény diplomája, rendszeres tudományos kutatás és publikálás, széleskörű nyelvismeret. A tudományos elitben a többihez képest magasan reprezentáltak a szerzetesek. A világi papok inkább kanonokok, szemináriumi rektorok, spirituálisok.¹⁶

Az eliten belüli hierarchiát az egyházi stallum mellett az illetők által viselt dekórumok (címek és rangok) is alakították.¹⁷ Rangsorban haladva a következők:

Pápai adományozásúak

Bíboros	2
Pápai trónálló	6
Római gróf	5
Prímás (hercegprímás)	1
Legatus natus	1
Címzetes (felszentelt) püspök	12
Pápai prelátus	19
Prépost prelátus	2
Apostoli protonotarius ad instra -1900 óta minden esztergomi kanonok	
Pápai titkos kamarás	9
Pápai tiszteletbeli káplán	4

Ordinarius javaslatára a király által adományozott

(Hercegprímás) ¹⁸	1
Választott püspök	15
Prépost kanonok	2
Apátkanonok	2
Cs. és kir. udvari káplán	2
Címzetes prépost	12
Címzetes apát	25
Tiszteletbeli kanonok	2

A pápai trónálló címet azok a megyéspüspökök kapták, akik legalább 10 éve voltak hivatalban. A prelátusig bezárólag az elit csúcsain állók rangjai ta-

¹⁴ Az egyházi birtokok a kötött birtok egy típusát képezték. Nagyságrendjükéről a táblázatos kimutatásban tájékoztatunk.

¹⁵ A káptalan birtoka nem volt megosztva a stallumok között, hanem a tiszta jövedelemből a káptalan szabályzatában meghatározott arányban részesültek.

¹⁶ Számos egyházi tudóst nem sorolhattunk az elitbe, mert pozíciójukat ezt követően érték el.

¹⁷ Egy személy egyidejűleg gyakran többféle kitüntetést is viselt.

¹⁸ A mindenkori esztergomi érsek, mint Magyarország primása a 18. század elején az uralkodótól kapta a hercegi rangot, ez tehát nem egyházi dekórum.

lálhatók, a többieket a középréteg kapta, míg a címzetes apátok és tiszteletbeli kanonokok között találunk plébánosokat is. (Az elit tagjai között volt 4 reális prépost és 10 reális apát is, de ezek nem címek vagy rangok, hanem javadalommal rendelkező stallumok.)

A klérus felső szűk rétege számos kitüntetéssel is rendelkezett. Ezek közül néhányat a pápa adományozott, a legtöbbet az uralkodó, néhányat a kormány vagy valamely közigazgatási testület, s párat külföldi uralkodók.

Pápai kitüntetések

Nagy Szent Gergely Rend nagykeresztje	1
Jeruzsálemi Szent Sír Rend nagykeresztje	2

Királyi adományozásúak

Magyar Királyi Szent István Rend nagykeresztje	10
Magyar Királyi Szent István Rend tiszti keresztje	1
Magyar Királyi Szent István Rend lovagkeresztje	3
Lipót Rend nagykeresztje	4
Vaskorona Rend I. osztálya	4
Vaskorona Rend II. osztálya	2
Vaskorona Rend III. osztálya	5
Ferenc József Rend nagykeresztje	3
Ferenc József Rend középkeresztje	2
Ferenc József Rend kiskeresztje	3
Valóságos belső titkos tanácsos	9
Királyi legfőbb titkos kancellár	1
Királyné kancellárja	1
M. kir. udvari tanácsos	2
Miniszteri osztálytanácsos	1
Miniszteri tanácsos	1

Összesen: 53

Esztergom vármegye örökös főispánja	1
Szepes vármegye örökös grófja	1
Makó díszpolgára	1
Sárospatak díszpolgára	1
Szatmár díszpolgára	1
Szilágysomlyó díszpolgára	1
Nagyvárad díszpolgára	1
Új-Arad díszpolgára	1
Kassa díszpolgára	1
Nagyszombat díszpolgára	1

Összesen: 10

Külföldi adományozások

Szer Szent Száva Rend középkeresztje	1
Német Lovagrend II. osztálya	1
Német Lovagrend Mária-keresztje	1

Összesen: 3

Valamennyi összesen: 69

Végül vizsgáljuk meg, hogy milyen jellegzetes utak vezettek az egyházi elitbe? Az elitnek majdnem a fele, 40 fő ún. aulikus karriert járt be. Ez alatt azt értjük, hogy a püspöki aulában eltöltött évek során bejárta az ottani lépcsőfokokat a ceremionialis, levéltáros, püspöki titkár (vagy oldalkanonok), az irodavezető tisztekben. Ezt követően lehetett címzetes vagy választott püspök, pápai prelátus, a káptalan kolumnás kanonokja, végül püspöki helynök, segédpüspök vagy nagyprépost (esetenként egyidejűleg ugyanaz). Az esztergomi aulának ezt a pályát bejáró tagjai szinte kivétel nélkül megyéspüspökként jutottak karrierjük csúcsára. A másik útnak a tudományos pályát nevezhetjük, ami leginkább összekapcsolódott az akadémikussággal, a kanonoksággal, szerzetességgel, egyetemi tanársággal, szemináriumi rektorsággal. A világi lelkészkezdő papok közül mindössze 6 került az elitbe, de hozzájuk is sorolhatjuk a szerzeteseket, akik nem plébánosként végeztek rendszeres lelkészi tevékenységet. A politikai, közéleti funkció okán került az elitbe 15 fő, ami azonban az elit mobil részének tekintendő. Az ordinariusok és nagyprépostok jellemző útja az aulikus, a szerzeteseké, akadémikusoké és professzoroké a tudományos, míg a képviselők között a legtöbb a lelkészkezdő alsópapságból kikerülők száma. A legbiztosabb út a csúcsra jutáshoz tehát az aulikus szolgálat, a püspök melletti karrier-csinálás volt, míg meglepően alulreprezentált a lelkipásztori, plébánosi szintről az elitbe emelkedők aránya.

Források és irodalom

ARTNER Edgár - HERMANN Egyed: *A Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem története*. I. köt. *A Hittudományi Kar története 1635-1935*. Budapest, 1938.

A magyarországi latin és görög szertartású róm. katolikus papság évkönyve és névtára az 1909-1910. évre. Budapest, 1909.

BALOGH Margit - GERGELY Jenő: *Egyházak az újkori Magyarországon 1790-1992*. Adattár. História Könyvtár 4. Budapest, 1996.

BANGHA Béla (szerk.): *Katolikus lexikon* I-IV. köt. Budapest, 1931.

BAROSS Károly szerk.: *Magyarország földbirtokosai*. Az összes 100 holdnál többel bíró birtokosok névsora. Budapest, 1893.

BEKE Margit (szerk.): *Esztergomi kanonokok*. Dissertationes X. Unterhaching, 1989.

BEKE Margit: *A Pázmáneum története az újraindulástól napjainkig (1803-2002)*. IN: Zombori István (szerk.): *A bécsi Pázmáneum története*. Budapest, 2002. 177-344.

BERZEVICZY Klára: *A magyar klérus elitjének képzése 1855-1918*. A Hittudományi Kar hallgatói. Budapest, 2000.

DIÓS István (főszerk.): *Katolikus lexikon* I-XIII. köt. Budapest, 1993-.

Egyházmegyei és szerzetesrendi sematizmusok (1900. és a következő évek).

GLATZ Ferenc (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-1992*. I-III. köt. Budapest, 1992.

Magyarország tiszti cím- és névtára 1900. 1901. Budapest, 1900-.

Országgyűlési almanach 1896-1901. 1901-1905. Budapest, 1901. 1905.

TOKODY Ödön (szerk.): *A magyarországi római és görög katolikus papság egyetemes névtára*. Temesvár, 1898. 1901. 1904.

Melléklet

A katolikus egyházi elit-tagok névsora 1900-ban

Ordinariusok (egyháztartományonként), időtartam, javadalom kat. holdban

Vaszary Kolos Ferenc OSB	esztergomi érsek ¹⁹	1891-1912	95.983
Zalka János	győri püspök	1867-1901	18.874
Hornig Károly br.	veszprémi püspök	1888-1917	65.618
Hetyey Sámuel	pécsi püspök	1897-1903	26.550
Csáky Károly Emmanuel gr.	váci püspök	1900-1919	27.582
Bende Imre	nyitrai püspök	1893-1911	16.739
Rimély Károly	besztercebányai pp.	1893-1904	28.825
Steiner Fülöp	székesfehérvári pp.	1890-1900	7.656
Hidassy Kornél	szombathelyi pp.	1882-1900	7.417
Császka György	kalocsai érsek	1891-1904	87.433
Mailáth Gusztáv Károly gr.	erdélyi püspök	1897-1938	11.872
Schlauch Lőrinc	nagyváradai püspök ²⁰	1897-1902	187.393
Dessewffy Sándor gr.	csanádi püspök	1890-1907	12.293
Samassa József	egri érsek	1873-1912	42.397
Szmrecsányi Pál	szepesi püspök	1891-1903	26.332
Ivánkovits János	rozsnyói püspök	1896-1904	7.178
Bubics Zsigmond	kassai püspök	1887-1907	9.037
Meszlényi Gyula	szatmári püspök	1887-1905	30.032

Nagyjavadalmas szerzetesrendek főnökei:

Fehér Ipoly Kálmán	pannonhalmi bencés főapát	1892-1907	64.848
Benedek Ferenc	jászói premontrei prépost	1893-1900	39.610
Takács Menyhért	jászói premontrei prépost	1900-1933	39.610
Kuncz Adolf József	csornaí premontrei prépost	1884-1905	17.430
Vajda Ödön Pál	zirci ciszterci apát	1891-1911	53.798

Egyéb jogcímen:

Belopotoczky Kálmán	K.u.k. tábori apostoli helynök, c. pp.	1890-1911	-
Várady Lipót Árpád	VKM I. üo. Főnöke	1896-1911	-
Gugler Pál	aurániai perjel, választott pp.	1895-1909	-
Krapác János	nándorfejevári és szendrői felsz. pp.	1898-1910	-
Majorosy János	tinnini felsz. Pp.	1885-1904	-

Nagyprépostok:

Sulyánszky Antal	esztergomi nagyprépost, c. püspök	1894-1906	80.910 ²¹
Bertha János Krizosztom	győri nagyprépost	1893-1905	14.698
Kemenes Ferenc	veszprémi nagyprépost	1898-1905	54.633
Troll Ferenc	pécsi nagyprépost, választott pp.	1894-1905	26.680
Virter Lajos	váci nagyprépost, választott pp.	1891-1910	4.112
Venczell Xavér Ferenc	nyitrai nagyprépost	1890-1906	7.323
Hulényi István	besztercebányai nagypr.	1897-1903	7.096
Károly János	székesfehérvári nagypr.	1898-1915	11.841

¹⁹ Bíboros hercegprímás.

²⁰ Bíboros. (Hornig és Samassa 1900 után lettek bíborosok.)

²¹ Mint korábban jeleztük, a javadalom nem a nagypréposté, hanem a káptalané volt.

Puli György	szombathelyi nagypr.	1891-1901	12.563
Hopf János	kalocsai nagyprép. választott püspök	1896-1902	24.025
Vinkler József	nagyváradai nagypr., választott pp.	?-1907	77.381
Fábián Sándor	erdélyi nagyprépost	1897-1912	6.022
Németh József György	csanádi nagyprépost, címzetes püspök	1879-1916	19.203
Pánthy Endre (András)	egri nagyprépost, címzetes püspök	1889-1907	116.138
Lipthay Ferenc	szepesi nagyprépost, választott püspök	1880-1903	7.443
Véner Pál	rozsnyói nagyprép. választott püspök	1891-1900	2.963
Podraczky István	rozsnyói nagyprép. püspöki helynök	1900-1911	2.963
Fodor Sándor	kassai nagyprépost	1900-1901	4.428
Novák Antal	szatmári nagyprépost	1887-1900	13.099
Keszler Ferenc	szatmári nagyprépost	1900-1918	13.099

Egyéb egyházkormányzati funkció miatt (valamennyien esztergomi protonotarius kanonokok is):

Horeczky Ferenc	pozsonyi prépost, választott pp.	1898-1904	3.537
Klempa Simon	nagyszombati prépost	1886-1903	107
Boltzár József	esztergomi ált. érseki helynök, c. pp.	1896-1905	
Szilányi Ferenc	nagyszombati érseki helynök	1893-1901	
(üresen)	budapesti ált. érseki helytartó	1892.- ?	
Városi Gyula	Bp. Központi Papnevelő Int. Prefekt.	1898-1901	
Széchenyi Miklós gr.	Bécsi Pázmáneum prefektusa	1898-1901	
Walter Gyula	prímási irodaig. esztergomi kanonok	1897-1905	

Coadiutorok:

Kohl Medárd OSB	esztergomi segédpüspök, c. püspök	1900-1928	
Jung János	váci segédpüspök, c. pp.	1893-1917	
István Vilmos	szombathelyi segédpüspök, c. pp.	1896-1901	
Majorosy János	kalocsai segédpüspök, c. pp.	1895-1904	
Szele Gábor	egri segédpüspök, c. pp.	1888-1908	

Általános püspöki helynökök:

Kemenes Ferenc	veszprémi ált. püspöki helynök	1896-1905	
Troll Ferenc	pécsi ált. püspöki helynök	1898-1905	
Venczel Xaver Ferenc	nyitrai ált. püspöki helynök, nagypp.	1890-1906	
Majorosy János	alocsai ált. érseki helynök, c. pp.	1891-1904	
Vikler József	nagyváradai ált. püspöki helynök v. pp.	? - 1907]	
Németh József György	csanádi ált. püspöki helynök vál. pp.	1894-1916	
Lipthay Ferenc	szepesi ált. érseki helynök, v. pp	1880-1903	
Podraczky István	rozsnyói ált. püspöki helynök	1900-1926	

Felszentelt (címzetes) püspök:

(szentelés éve)

Boltzár József (esztergomi)	milasai c. püspök	1874
Kohl Medárd ODB (esztergomi)	samosatai c. pp.	1900
Sulyánszky Antal (esztergomi)	vovadrai c. pp.	1891
Pellet József (esztergomi)	biduai c. pp.	1897
Jung János (váci)	rosaliai c. pp.	1893
István Vilmos (szombathelyi)	dimitiapolisi c. pp.	1896
Majorosi János (kalocsai)	tinnini c. pp.	1885
Belopotoczky Kálmán (nagyváradai)	trikaliai c. pp. (tábori pp.)	1890
Jánosi Ágoston (nagyváradai)	? c. pp.	?
Németh József György (csanádi)	isauropolisi c. pp.	1874
Szele Gábor (egri)	areopolisi c. pp.	1891
Pánthy András (Endre) (egri)	olchinoi c. pp.	1891

Választott püspökök:

Kinevezés éve

Bogisich Mihály (esztergomi)	pristinai vál. pp.	1897
Fraknoi Vilmos (esztergomi)	arbei vál. pp.	1889
Horeczky Ferenc (esztergomi)	cursorlai vál. pp.	1900
Jánosi Gusztáv (veszprémi)	dulmi vál. pp.	1899
Troll Ferenc (pécsi)	tribunai vál. pp.	1893
Virter Lajos (váci)	zaculmensi vál. pp.	1892
Hopf János (kalocsai)	drivestensi vál. p.	1895
Mayer Béla (kalocsai)	bosoni vál. pp.	1888
Vinkler József (nagyvárad)	sardicai vál. pp.	?
Wolafka Nándor (nagyvárad)	makariai vál. pp.	1900
Begosevich Róbert (egri)	skutari vál. pp.	1890
Kozma Károly (egri)	scardonai vál. pp.	1899
Lipthay Ferenc szepesi)	novi vál. pp.	1888
Szekeres János (rozsnyói)	serviai vál. pp.	1892
Gugler Pál (aurániai perjel)	almisai vál. pp.	1886

MTA tagjai:

választás éve

Bogisich Mihály (esztergomi kanonok)	levelező tag	1880
Császka György (kalocsai érsek)	ig. tag	1895
Fraknoi Vilmos (esztergomi, majd nagyvárad)	kanonok, vál. pp.	rendes tag 1873
Pór Antal (pozsonyi kanonok)	rendes tag	1892
Vaszary Kolos (hercegprímás)	rendes tag	1894
Bubics Zsigmond (kassai püspök)	tiszteleti tag	1900
Hornig Károly (veszprémi püspök)	ig. tag	1912
Czobor Béla (székesfehérvári kanonok)	rendes tag	1899
Karácsonyi János (nagyvárad kanonok)	levelező tag	1896
Schlauch Lőrinc (nagyvárad püspök)	ig. tag	1900
Ortvay Tivadar (csanádi kanonok)	ig. tag	1875
Bunyitay Vince (nagyvárad apátkanonok)	levelező tag	1884
Fehér Ipoly Kálmán OSB (pannonhalmi főapát)	tiszteleti tag	1896
Pauer Imre Rudolf (premontrei ny. r. tanár)	rendes tag	1889
Békefi Remig József (ciszterci ny. r. tanár)	levelező tag	1896
Csaplár Benedek Gáspár (piarista gimn. tanár)	levelező tag	1884

Budapesti m. kir. Tudományegyetem ny. r. tanárai:

működésük ideje

Teológiai Kar:

Berger Ev. János (esztergomi)	ószövetség és héber nyelv tsz.	1874-1909
Breznai Béla (esztergomi)	erkölcstan tsz.	1876-1914
Kisfaludy Árpád Béla (győri)	dogmatika tsz.	1887-1903
Czobor Béla (székesfehérvári)	ker. archeológia és szimbolika tsz.	1897-1904
Kanyurszky György (kalocsai)	keleti nyelvek tsz.	1882-1914
Székely István (nagyvárad)	újszövetségi tsz.	1898-1926
Kiss János (csanádi)	bölcséleti tsz.	1898-1928
Demkó György (egri)	egyházjogi tsz.	1898-1907
Rapaics Rajmund (egri)	egyház történeti tsz.	1880-1904
Klinger István (rozsnyói)	pasztorális tsz.	1870-1905
Bitá Dezső OSB (bencés)	alapvető hittan tsz.	1868-1905
Bogisich Mihály (esztergomi)	az általános és egyházi zenetörténet egyetemi magántanára	1881-1919

Bölcsészettudományi Kar:

Pauer Imre Rudolf (premontrei)	filozófia tsz.	1889-1916
Békefi Remig József (ciszterci)	művelődéstörténeti tsz.	1893-1908

A politikai elitből:

Főrendiházi tagok: Megyés főpásztorok, Aurániai perjel (vál. pp.), Tinnini címzetes püspök, Nándorfejevári címzetes püspök.

Országgyűlési képviselők: **megválasztás éve**

Komlóssy Ferenc (esztergomi kanonok)	Stomfa (Pozsony vm.)	
	<i>Szabadelvű Párt</i>	1897
Lepsényi Miklós (nógrádszakáli plébános)	Letenye (Zala vm.)	
	<i>Katolikus Néppárt</i>	1896
Molnár János (komáromi plébános)	Eszterháza (Somogy vm.)	
	<i>Katolikus Néppárt</i>	1896
Roszivál István (esztergomi kanonok)	Várna (Trencsény vm.)	
	<i>Szabadelvű Párt</i>	1898
Páder Rezső (horpácsi plébános)	Lövő (Sopron vm.)	
	<i>Katolikus Néppárt</i>	1896
Hock János (Budapest, kőbányai plébános)	Mezőkövesd ((Borsod vm.)	
	<i>Szabadelvű Párt</i>	1899 ²²
Jurich Mihály (privigyei plébános)	Privigye (Myitra vm.)	
	<i>Katolikus Néppárt</i>	1896
Kálmán Károly (székesfehérvári hittanár)	Zalaszentgrót (Zala vm.)	
	<i>Katolikus Néppárt</i>	1896
Berger Ignác (plébános, szombathelyi pap)	Baksa (Zala vm.)	
	<i>Nemzeti Párt</i>	1896
Várossy Gyula (kisteleki plébános)	Csík-Karczafala (Csík vm.)	
	<i>Ugron-párt</i>	1896
Blaskovics Ferenc (temesvári papnevelőIntézet tanára)	Orczifalva (Temes vm.)	
	<i>Szabadelvű Párt</i>	1898 ²³
Kalocsay Alán (ciszterci)	Székesfeérvár, <i>pártonkvüli</i>	1896

²² Eredetileg veszprémi egyházmegyes, 1899-ben átvették az esztergomi főegyházmegyébe. 1896-ban Nemzeti Párti programmal képviselő, 1899-ben átlépett a Szabadelvű Pártba.

²³ 1896-ban ugyanitt Nemzeti Párti programmal választották meg.